

Mislav Kutleša – Ivan Munjin

PROMIŠLJANJE MARY EBERSTADT O OBITELJI
KAO KLJUČNOM FAKTORU U DUHOVNO-MORALNOJ
OBNOVI DRUŠTVA

*Reflection of Mary Eberstadt about the family as a key factor
in spiritual and moral renewal of society*

UDK: 316-051 Eberstadt, M:27-45

Professional paper

Stručni rad

Primljeno: 6/2017.

183
Služba Božja 2118.

Sažetak

*U članku se nakon uvoda prelazi na govor o američkoj znanstvenici Mary Eberstadt i njezinu promišljanju o obitelji, braku unutar obnove društva u cjelini. Ponajprije se obrađuje i predstavlja obitelj pred izazovima sekularizacije i to ponajviše na temelju knjige pod naslovom *How the West Really Lost God: A New Theory of Secularization*. Tu se sa sociološkog i demografskog stajališta prati odnos u obitelji i obiteljskom životu. Drugi dio rada govori o putovima obnove društva i to s pomoću iskustva jedinstva, iskustva rođenja novog života te iskustva odgovornosti. Zaključak je kako su to tri bitna iskustva obiteljskog života te unutar njih postoji unutrašnja poveznica, a proživljava se u braku i obitelji te odnosu s Bogom, odnosno kršćanstvu kao religiji.*

Ključne riječi: Mary Eberstadt; brak; obitelj; rađanje; zajedništvo; odgovornost; društvo.

UVOD

Postoje mnogi, u Crkvi već općeprihvaćeni, znakovi da je suvremeno zapadno društvo u dubokoj krizi svoga identiteta. Taj se pad proteže od krize vjere i moralnog nazadovanja, posebice u antropološkim pitanjima, preko raspada obitelji i institucije braka do demografskog kolapsa, a rezultat toga je sve više

slomljenih života i zajednica, ali i društva općenito.¹ Odmak od antropoloških danosti i moralnih zasada doprinio je sustavnom gubljenje ljudske osobe u njezinu identitetu i pozivu na dostojanstven život i suživot unutar društvene zajednice. Čovjek sve više gubi nadzor nad samim sobom i svojim dostojanstvom, a napose svijest o sebi, kao pojedincu i bračnoj zajednici, kao vrijednosti za društvo. Iz istog razloga razvija se svijest po kojoj svaki pojedinac živi samo i jedino za sebe i sebi. Iako se kroz polovicu 20. stoljeća društvo pokušavalo odvojiti od moralnog „monopola” i utjecaja Crkve nastojeći promicati slobodu seksualnosti, na koncu su rezultati bili daleko radikalnije egoistični i egocentrični jer se njima izgubio svaki oblik vrijednosti i odgovornosti bračne zajednice za društvo². O istome možda najbolje govori Kongregacija za nauk vjere prozivajući društvo kako se sve više otvara neobuzdanom hedonizmu³ koji je utjecao na dostojanstvo bračne zajednice i obitelji. No kako je obitelj tradicionalno vrednovana i zaštićena kao temeljna jezgra ljudskog društva, onda je i očekivati kako će kriza antropoloških i moralnih pitanja s vremenom postati općedruštveni problem. S tim u vezi sve se češće govori i o potrebi za novom evangelizacijom kako bi se svijetu, koji se sustavno okreće antiteizmu i relativizmu, donijelo svjetlo evanđelja i novi život (usp. Iv 10, 10). Tek će se povratkom na izvor (usp. Lk 15, 18) u zapadnom društvu ponovno početi živjeti život dostojan ljudske osobe, te stvarati društvo i kulturu vrijednosti, tj. „civilizaciju ljubavi”, kako ju je nazvao Pavao VI⁴. Izvor, međutim, nije samo obraćenje i pokajanje već i prihvaćanje Božjeg stvarateljskog projekta koji će biti prepoznat kao moralna i

---

¹ Ovdje na poseban način možemo izdvojiti dokumente koji govore na tu temu: Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, Deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis*, enciklika *Humanae vitae*, dokument Kongregacije za nauk vjere *De abortu procurato*, apostolska pobudnica pape Ivana Pavla II. *Familiaris consortio*, pismo obiteljima Ivana Pavla II. *Gratissimam Sane*, dokument Zbora za katolički odgoj *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi*, enciklika pape Ivana Pavla II. *Evangelium vitae*, i na kraju posinodalna apostolska pobudnica pape Franje *Amoris laetitia*.

² Iako ranije navedeni dokumenti najčešće govore o devijantnim shvaćanjima ljudske seksualnosti u općenitom smislu, ovdje nastojimo poseban naglasak staviti na bračnu zajednicu i njezin odnos prema bračnom činu u društvenom kontekstu.

³ Usp. Kongregacija za nauk vjere, *Persona humana*, Zagreb, 2003.², 1.

⁴ PAVAO VI., *Ceremonija zatvaranja Svete godine* (25. XII. 1975.), u: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1975/documents/hf_p-vi_hom_19751225.html (30. IX. 2015.).

duhovna paradigma koja će naći svoje povlašteno mjesto u bračnom životu, i iznjedrili cjelovitu obnovu društva.

U središtu te duhovne i moralne obnove društva prema civilizaciji ljubavi obitelj nalazi svoje povlašteno mjesto i ulogu kroz rađanje i odgoj.⁵ Tako papa emeritus Benedikt XVI. u homiliji na Prvome nacionalnom susretu hrvatskih katoličkih obitelji poručuje da je briga za obitelj „glavni put obnove Crkve, kojim se također oživljava društveno tkivo zemlje”⁶. Papa time stavlja u suodnos dvije stvarnosti ljudskoga života: obitelj i društvo. Ta se obnova, kao što ćemo vidjeti, odvija preko povratka obitelji njoj samoj⁷, po ponovnom ulasku u obiteljski život koji u znaku ljubavi obitelj čuva, otkriva i komunicira. Stoga obitelj u suvremenom svijetu, piše Ivan Pavao II. u *Familiaris consortio*, „ima misiju postati sve više ono što jest, to jest, zajednica života i ljubavi, u pothvatu koji će naći ispunjenje, kao i sve stvoreno i otkupljeno, u Kraljevstvu Božjem. (...) Njezina je misija čuvati, otkriti i komunicirati ljubav, koja je živi odsjaj i stvarno dijeljenje Božje ljubavi za čovječanstvo i ljubav Krista Gospodina za Crkvu, njegovu Zaručnicu.”⁸

Ovaj rad, stoga, nastoji ukazati na bitna iskustva vlastita obiteljskom životu koja zahvaćaju i utječu na čitavog čovjeka i društvo na jedinstven način, a koji svoj izvor nalaze u bračnoj zajednici: iskustvo jedinstva, iskustvo rođenja novog života i iskustvo odgovornosti i dužnosti članova obitelji jednih prema drugima. Po tim i takvim iskustvima, koja su u svojoj naravi utemeljena na Božjoj stvarateljskoj ljubavi prema čovjeku, može se dogoditi preobrazba članova obitelji, a po njima i cijele građanske zajednice.

Da je obnova društva ostvariva s pomoću obnove braka i obitelji, implicitno ističe i američka znanstvenica Mary Eberstadt, koja dovodi u snažnu vezu obiteljski život i religiju pazeći na sakramentalni život kao temelj obnove društva. Postoji, naime, nešto fundamentalno što povezuje obitelji i religiju te, čini se,

⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima* Zagreb, 1994., br. 13.

⁶ BENEDIKT XVI., *Homilija na Svetu misu prigodom Nacionalnog susreta hrvatskih katoličkih obitelji* (5. VI. 2011.), u http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/hr/homilies/2011/documents/hf_ben-xvi_hom_20110605_croazia.html (30. IX. 2015.).

⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Zagreb, 2009., br. 17 (dalje: FC).

⁸ *Isto*, br. 5.

ostavlja trag i u sociološkim i demografskim istraživanjima. Stoga će neka od zapažanja ove znanstvenice biti uzeta u obzir kako bi se i uz pomoć rezultata društvenih znanosti dodatno upoznale i objasnile istine o ljudskoj osobi, a time i odnos prema Bogu, i društvu. „Crkva vrednuje sociološko i statističko istraživanje kada se ono pokazuje korisnim u razumijevanju društvenog konteksta u kojem se pastoralno djelovanje treba razviti i kada vodi do boljeg razumijevanja istine.”⁹

Činjenicu da su navedena iskustva koja proizlaze iz biti obitelji toliko značajna za crkveni i društveni poredak, pokazuje i stupanj intenziteta kojim se upravo putovi dolaska do obiteljskog života pokušavaju redefinirati i time iskustvo obnove pretvoriti u iskustvo dodatnog otuđenja i raspada. Stoga se Crkvi danas nameće novo vrednovanje braka i obitelji kao puta obnove međuljudskih i društvenih odnosa, prema civilizaciji ljubavi, u čemu je ključna komponenta značenje obitelji za čovjekov susret s Bogom i Crkvom. Pastoral i poučavanje obitelji u svjetlu vjere i evanđelja, kako nam je naglasio papa Benedikt XVI. na hipodromu u Zagrebu, dovode članove obitelji do snažnijeg iskustva već navedenih triju bitnih karakteristika obitelji, a koje mogu imati važan, ako ne i odlučujući, utjecaj na budućnost ljudskog društva. „Budućnost čovječanstva ide preko obitelji. Obitelji našega vremena moraju pronaći novi zamah.”¹⁰ Taj se zamah ostvaruje kroz spoznaju kako je obitelj obdarena višestrukom vrijednošću za društvo: obogaćuje brojčano pronatalitetnim duhom i duhovno-moralnim kroz odgoj djece.

1. OBITELJ PRED IZAZOVIMA SEKULARIZACIJE – MARY EBERSTADT

U odnosu obitelji i sekularizacije, kao i o važnosti obitelji za suvremeno društvo, vrlo snažno govori Mary Eberstadt, američka sociologinja s primarnim znanstvenim interesom o učincima seksualne revolucije na čovjeka i na društvo. Nakon uspješnice *Adam and Eve after the Pill*¹¹ o devastirajućim posljedicama kontracepcijske pilule i tektonskim pomacima u mentalitetu nakon

---

⁹ Mary EBERSTADT, *How the West Really Lost God: A New Theory of Secularization*, Conshohocken State Road, 2012., 2.

¹⁰ IVAN PIVOŠIĆ II., *FC*, br. 22.

¹¹ Mary EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, San Francisco, 2012.

njezina puštanja na tržište, Eberstadt u knjizi *How the West Really Lost God: A New Theory of Secularization* prati sa sociološkog i demografskog stajališta odnos obitelji i obiteljskog života prema religioznosti u društvu, odnosno prema sekularizaciji. Njezin rad o povezanosti obitelji i religioznosti prepoznat je od uglednih sociologa, filozofa, demografa i pravnika, poput Rogera Scrutona, Mary Ann Glendon, Rodneyja Starka i drugih.

1.1. Temeljno pitanje

Temeljno je pitanje na koje Eberstadt nastoji odgovoriti sljedeće: „Kako je kršćanstvo zaista počelo opadati u značajnim dijelovima Zapada? (...) Zašto je većina Europljana prije 600 godina vjeru u kršćanskog Boga i religijsku praksu uzimala zdravo za gotovo dok danas samo aludiranje na postojanje Boga kod nekih stvara nelagodu i otvoreno protivljenje?”¹² Što je dovelo do te epohalne promjene? Drugim riječima, nastoji se pronaći uzročno-posljedična veza u pitanju sekularizacije, zaključujući da konvencionalne teorije sekularizacije ne objašnjavaju dovoljno sveobuhvatno pojavu i napredak sekularizacije – povlačenje religije i religijskog iz javnog i društvenog života. Prema riječima Eberstadt: osim što je Zapad „značajno više sekularan, on je također značajno manje pod utjecajem kršćanstva”¹³. No ono što uglavnom nedostaje objašnjenjima pojave sekularizacije jest činjenica da konvencionalna objašnjenja ne vrijede za svaki prostor i svako vrijeme. Stoga u pitanju *zašto* je sekularizacija postala opća pojava na Zapadu Mary Eberstadt pronalazi „dio slagalice” koji upućuje na odgovor – *obitelj*. Kroz takav odnos sekularizacije prema društvu, unutar kojega se nastoji dati alternativni (nereligijski) odgovor na čovjeka i brak, bračna je zajednica dobila novi i drugačiji društveni status. U samim počecima svoga razvoja sekularizacija je ponajprije udarila u temelj ljudske osobe – u slobodu, napose u slobodu od utjecaja vjere i „monopola” Crkve. U razvoju, napose polovicom 20. stoljeća, sekularizacija se pojavila kao oblik privatizacije spolnosti i seksualnoga čina, u bračnom i izvanbračnom kontekstu, što je imalo snažan i nezaustavljiv utjecaj na društvo: gubitak moralnih

¹² M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 4.

¹³ M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 59.

osjećaja poštovanja prema drugome, solidarnost, osjećaj povezanosti s drugima i međuovisnost, a na poseban način starenje kao novi fenomen koji pogađa društvo na globalnoj razini.¹⁴ Iako je ono ponajprije trebalo zahvatiti isključivo pitanje spolnosti odnosno seksualnog čina kao privatno pitanje muškarca i žene, pa i među istospolnim partnerima, bilo je samo pitanje vremena kada će ono zahvatiti i nagristi tradicionalno shvaćanje braka i obitelji kao temeljne jezgre društva, koje se umnogome poklapalo s pogledom Crkve.¹⁵ Stoga je rezultat privatizacije spolnosti i privatizacija braka i obitelji, koje je bilo vrednovano, a i danas je tako, kao nešto čisto ljudsko i osobno između dviju osoba, čija su svrha i ciljevi tumačeni na subjektivan način. Bračna i obiteljska zajednica time gubi ono ključno s obzirom na društvo, a što ju je ipak činilo povlaštenom zajednicom u društvu – odgovorno roditeljstvo, ostvareno kroz jedinstvo i vjernost bračnih drugova, prokreaciju i odgoj. Drugim riječima, sekularizacija je, odmakom od religijskog, nagrizla ono što čovjeka uistinu čini čovjekom. S vremenom čovjek je izgubio svijest da osnivanjem bračne zajednice i širenjem obitelji otvorenošću životu stvara uvijek širu zajednicu, tj. svakom novom generacijom proširuje i pomlađuje društvo.

Iz, vjerojatno, istih razloga u velikom se dijelu svoje knjige *How the West Really Lost God* Eberstadt bavi općim sociološko-demografskim temama – povezanošću obitelji i braka s prokreacijom te povezanošću obitelji s religijom. Univerzalno je prihvaćena konstanta u znanstvenim krugovima da su obitelji s više djece religioznija ili više sklona religiji.¹⁶ Pri tome slobodno možemo misliti kako se religioznost ponajviše odnosi na razvoj svijesti kako je bračna i obiteljska zajednica pozvana i sposobna svojom otvorenošću životu ostvariti ulogu suradnice Boga Stvoritelja u redu stvaranja koje u sebi uključuje stvaranje, širenje i pomlađivanje društva: „Plodite se, i množite, i napunite zemlju...” (Post 1, 28).

¹⁴ Usp. World Health Organization, Global Health and Aging, u: http://www.who.int/ageing/publications/global_health.pdf?ua=1 (4. 11. 2017.)

¹⁵ Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996., kan. 1055, §1. (dalje: ZKP-1983.)

¹⁶ Usp. M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 96.

1.2. Religioznost i bračna zajednica

Iako se ne može tvrditi kako nereligiozne osobe ili nereligiozne bračne zajednice nisu otvorene porodu, pa i većem broju, ipak religioznost ima snažan utjecaj na svijest bračnih zajednica jer obogaćuje višim smislom njihov bračni čin i otvorenost životu stavljajući ih u poseban odnos s Bogom Stvoriteljem, ali i s društvom. Pri tome ključnu ulogu igra narav ljudske osobe i bračne zajednice. Naime, teolog Jordan Kuničić naglašava važnost i vrijednost ljudske naravi u odnosu na društvo smatrajući kako se odgovor nalazi u samoj naravi čovjeka. Zapravo, „čovječja narav je po sebi usmjerena na društvenost”¹⁷, što će u nastavku vrijediti kao hermeneutički ključ u razumijevanju svega ljudskoga, koje u sebi uključuje i ispravan odnos braka/obitelji i društva.

U susretu religioznosti i naravi, gledajući osobito iz perspektive Katoličke Crkve, otkrivamo kako nadnarav pretpostavlja narav, odnosno da se u tome istom susretu narav uzdiže. Drugim riječima, mogli bismo reći kako religioznost aktualizira, usmjerava i otvara narav k njezinu ostvarenju obogaćujući je božanskom i društvenom vrednotom. Tako Eberstadt, citirajući istraživanja W. Bradford Wilcoxa, gotovo jedinog znanstvenika koji je došao do zapažanja sličnih njezinima, zaključuje da ne samo da bračni parovi, koji su religiozni, imaju više djece jer slijede svoje vjersko uvjerenje koje ih u pravilu potiče na rekreaciju, nego također postoji nešto u obitelji što čini roditelje više religioznima, tj. više sklonima religioznosti. Stoga, jedan od triju glavnih razloga prema kojem je odlazak u crkvu toliko tijesno povezan s oženjenim parovima s djecom, smatra Wilcox, jest da „*djeca vode roditelje u crkvu* u smislu da ih potiču da im prenose moralno-religijsko usmjerenje”¹⁸.

Dakako, obitelj i obiteljski život nisu jedini i isključivi faktor koji utječe na religioznost, ali ih valja prihvatiti i kao nezamjenjiv hermeneutički ključ koji je vrlo često bio zaobilazan i izostavljan u znanstvenoj raspravi o uzrocima sekularizacije. Eberstadt tvrdi da postoji intrinzična veza između obitelji i religioznosti, poput dvostruke spirale DNK, te da opće opadanje religioznosti utječe na obitelj (konvencionalna teorija), ali i da opadanje

¹⁷ Jordan KUNIČIĆ, Idejni sadržaj enciklike „Mir na zemlji”, u: *Bogoslovska smotra*, 33 (1963.), br. 2, str. 13.

¹⁸ M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 95.

ili promjene u obiteljskom životu utječu na religioznost.¹⁹ Obitelj (*the Family Factor*) jest, smatra Eberstadt, ne dokaz, nego dovoljno čvrsta hipoteza koja sa sigurnošću upućuje na valjani zaključak o uzorcima sekularizacije.²⁰ Svako od otvorenih pitanja koje konvencionalna teorija, ne uzevši u obzir „faktor obitelji”, ne uspijeva odgovoriti, može biti odgovoreno uvođenjem faktora obitelji na svako od otvorenih pitanja i na cijelo objašnjenje sekularizacije.

Primjerice, iz bogatog popisa primjera koje Eberstadt navodi u svome djelu, možemo se osvrnuti na dva fenomena: tzv. *American expectionalism* i iznenađujući *boom* religioznosti nakon Drugoga svjetskog rata. Oba ova fenomena, kao produkt „dvostruke spirale DNK” – obitelji i religioznosti – dolaze u pravi kontekst tek kad se u cijelu sliku uvede tema obitelji. Naime, *American expectionalism*, tj. pitanje o tome zašto Amerika, koja dijeli trendove kao i ostatak Zapada, još ima veći postotak religioznosti od Europe – do danas je također privuklo različite teoretičare i dobilo različita objašnjenja. Isto tako, fenomen povećanja religioznosti, mjereno prema povećanju odlaska u crkvu neposredno nakon Drugoga svjetskog rata pa sve do sredine 60-ih godina, isto tako prkosi etabliranom shvaćanju da su strahote Drugoga svjetskog rata označile kraj religijskog shvaćanja svijeta u društvima Europe. Eberstadt u te diskurse dovodi *obitelj* kao interpretacijski ključ i koristeći se demografskim pokazateljima zaključuje da je i u Americi i u Europi u prvim desetljećima druge polovice 20. stoljeća obitelj bila snažna, odnosno dogodio se *baby boom* koji je osnažio obitelji kao kohezivni element i usmjerio ih prema većoj religioznosti.²¹

Nadalje, tradicionalno promišljanje i življenje iskustva zajedništva članova obitelji, iskustvo žrtve kao sebedarja u obitelji i za obitelj, gubitak drage osobe i dr., a koja su na specifičan način ipak svojstvena obiteljskom okružju, na nezamjenjiv su način ključni činitelji u traženju odgovora na pitanje današnje sekularizacije koja je izobličila suvremeno poimanje obitelji/bračne zajednice, odnosno tradicionalne moralne i antropološke zasade.

---

¹⁹ Usp. M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 22.

²⁰ Usp. M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 90.

²¹ Usp. M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 122–124; 125–127.

Opadanje tih iskustava, odnosno slabljenje i duhovno-moralno osiromašenje obitelji i obiteljskog života – zbog promjene životnih uvjeta industrijalizacijom, odlaskom muževa od kuće, radnim vremenom koje ne pazi na obitelj, seksualnom revolucijom te populariziranjem ne-bračnih zajednica itd. – doprinijela su opadanju religije u društvu, smatra Eberstadt.²²

1.3. Doživljaj drugoga

Iz navedenog, pogotovo jer se temelji na stvoriteljskoj Božjoj volji i redu koji je Bog upisao u stvorenja, možemo zaključiti da samo jedno načelo vodi prema bitnim iskustvima obiteljskog života – doživljaj drugoga. Doživljaj uključuje dijalošku i solidarnu dimenziju i suradnju jer se ogleda u osobnom odnosu prema drugome ali i obratno. Naime, to se načelo kao crvena nit provlači kroz sva tri iskustva jer se u njemu traži poštovanje onoga ljudskog i božanskog u dostojanstvu u drugome. Jedino ako se poštuje ljudsko dostojanstvo u svim segmentima navedenih iskustava, onda će to biti iskustva koja osobu uvode u „novo stanje” izgrađujući je u „novog čovjeka, po Bogu stvorena u pravednosti i svetosti istine” (Ef 4, 24). Time dostojanstvo, kojim je obogaćeno svako ljudsko biće, možemo okarakterizirati kao nepovredivu vrijednost ljudske osobe koja se temelji na čovjekovoj stvorenosti na sliku Božju te na žrtvi koju je Isus Krist podnio za čovjeka. Onaj put koji poštuje i afirmira dostojanstvo osobe osposobljujući ju za kvalitetan i odgovoran društveni život, uistinu vodi k pravom dobru. Kada je riječ o postizanju triju bitnih iskustava obiteljskog života, njih, kao što ćemo kasnije vidjeti, treba njegovati Crkva jer su to putovi koji na poseban način vode ostvarenju čovjekove svrhe na ovom svijetu i približavaju ga Bogu, ali i ozdravljaju i uređuju ljudsko društvo. Papa Pavao VI. enciklikom *Humanae Vitae* biskupima je uputio „hitan poziv” da „bez prestanka rade na zaštiti ženidbe i naglašavanju njezine svetosti kako bi ona bila proživljavana u svoj svojoj ljudskoj i kršćanskoj punini. Smatrajte ovo poslanje jednim od najprječih zadataka u sadašnjem vremenu.”²³ Upravo zbog dimenzije „prijelaza” i povezivanja,

²² Usp. M. EBERSTADT, *Adam and Eve After the Pill: Paradoxes of the Sexual Revolution*, str. 115.

²³ PAVAO VI., *Humanae vitae*, Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda, Zagreb,³2008., br. 30 (dalje: HV).

kojemu služe navedeni putovi, današnji mentalitet banaliziranja tradicionalnih vrijednosti, kultura relativizma i strukture moći i grijeha žele uništiti brak i obitelj, počevši od banalizacije naravi ljudske osobe u kojoj je ukorijenjena svijest o ovisnosti o društvu. Naime, čovjek po svojoj naravi nije samo uronjen u život društva, nego on živi od društva i za društvo.

„Brak i obitelj jesu najstarija stanica zajedništva, gotovo strukturalna sastavnica društvenosti.”²⁴ *Humanae Vitae* upozorava da zlo „samovoljnog miješanja javnih vlasti u najosobnije i najpridržanije područje bračne ljubavi”²⁵ proizlazi iz ljudskog napuštanja opsluživanja božanskog zakona i izbjegavanju osobnih, obiteljskih i društvenih teškoća opsluživanja toga zakona²⁶.

„Uništenje obitelji” koje spominje Ivan Pavao II. dolazi tako izvana i iznutra: iz društva, utječući na bračne norme, uvjerenja, primjere ponašanja, i iz obitelji, po grijehu njezinih članova. A s obzirom na to da se „u ovo naše doba iz više razloga danomice umnožavaju uzajamni odnosi i međuovisnost”²⁷, utjecaj društva na narav pojedinca djelovalo je na obitelj i njezin društveni položaj, a posljedice postaju veće i očitije. Stoga u velikoj kulturalnoj i društvenoj promjeni, koja se neprestano zbiva od relativiziranja i zanemarivanja „starog poretka”, odnosno kršćanske civilizacije, izranja jedan novi svijet čiji se obrisi tek naslućuju. Kršćanska će zadaća biti posvetiti tu novu nadolazeću zbilju. U tome novom svijetu, kako god on izgledao, kršćanska obitelj bit će misionar evanđelja jer ona jedina, u skrovitosti svojih odnosa, može prenijeti ona bitna iskustva vjere, nade i ljubavi koju je Isus Krist donio na svijet te zasaditi novo sjeme obnove. Kršćanski brak i obitelji jesu biljka („kultura”) koju treba pažljivo presaditi iz jedne okoline u drugu. „Vaša zajednica, Vaša obitelj mora biti svetište, mora biti kao hram, u kojoj doživljavate istine i tajne naše svete vjere.”²⁸

---

²⁴ Nikola HOHNJEC, *Obitelj i njezine generacije. Prilog biblijskoj antropologiji*, Zagreb, 2003., str. 81.

²⁵ PAVAO VI., *HV*, br. 17.

²⁶ Usp. PAVAO VI., *HV*, br. 17.

²⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 25, u: *Dokumenti*, Zagreb,⁷ 2008. (dalje: GS).

²⁸ ZAJEDNIČKA POSLANICA KATOLIČKOG EPISKOPATA, *O kršćanskoj ženidbi*, (25. I. 1939.), Zagreb, 1939., str. 29.

1.4. *Brak danas*

Danas se čovjek nagovara da odustane od braka kakvim ga je Bog zamislio i pretvori ga u ono što želi da brak bude. Brak se tako reduciralo na puku emocionalnu vezu između dvoje ljudi, koja danas jest, a sutra nije. Supružnici mogu živjeti nerazrješivost, ali i ne moraju, ili mogu živjeti neko vrijeme. Susan Pease Gadoua, autorica knjige „The New I Do”, zagovara sklapanje bračnog ugovora na određeno vrijeme („wedlease”)²⁹, što je samo kasniji stadij degradiranja obveze u ugođaj i trajnosti u prolaznost. S druge strane, očekuje se da ugođaj („ljubav”) traje stalno i da osobe u vezi služe tom ugođaju, dok one to žele. Uočavamo slične karakteristike kao kod braka, „permanentno predanje”, ali ono što je temeljna razlika jest cilj predanja. U braku kakav zagovara revizionistička teorija³⁰, pojedinac je počelo i kraj svakog odnosa, čak i ako odnos, s takvim počelom, uključuje i drugu osobu. Iako je vidljivo da se ne radi o istoj vrsti odnosa, ono što navodi na krive zaključke u diskursu o suvremenom stanju braka i također obmanjuje same supružnike jest upotreba riječi *ljubav*, koja svojim afirmativnim značenjem legitimira takvu vrstu emocionalne zajednice pred njezinima članovima, ali i građanskim društvom. „Ljubav” je tako dala istospolnoj vezi pravo da bude priznata pred zakonom, dok nerazrješivost nema to pravo, iako je najizvršniji izraz ljubavi. Premda u svijetu postoje pravna rješenja koje zakonsko sankcioniranje nerazrješivosti čine predmetom osobnog izbora supružnika³¹, kršćanskom pogled na brak i obitelj ipak nije priznat građanski status, nego je toleriran onaj „crkveni”.

Koristeći se analogijom Edenskog vrta i riječi pape Benedikta XVI. u njemačkom Bundestagu iz 2011., možemo ustvrditi da će obitelj biti mjesto pogodno za prebivanje te će njezini članovi htje-

²⁹ Usp. Sophie FREEMAN, Would YOU sign a short-term marriage contract? Renewable ‘wedleases’ would work better for couples than a traditional set-up, claims relationship counsellor (20. IV. 2015.), u: <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-3046917/Would-sign-short-term-marriage-contract-Renewable-wedleases-work-better-couples-traditional-set-claims-relationship-counsellor.html> (30. IX. 2015.)

³⁰ Usp. Ryan Timothy ANDERSON, *Truth Overruled: The future of Marriage and Religious Freedom*, Washington, 2015.

³¹ Usp. Katherine Shaw SPAHT, Mulieris Dignitatem: The Vocation of a Wife and Mother in a Legal Covenant Marriage, u: *Ave Maria Law Review* 2011., u: <http://lr.avemarialaw.edu/Content/articles/AMLR.v8i2.spaht.pdf> (30. IX. 2015.)

ti ostati u njoj ako njezini članovi djeluju u skladu s prirodnim zakonom koji je Bog ugradio u Edenski vrt – obitelj, te poštuju njezinu prirodu. Kako kaže papa Benedikt XVI.: „Ako nešto nije u redu u našem odnosu sa stvarnošću, onda svi moramo ozbiljno razmisliti o svemu, i svi smo upućeni na pitanje o temeljima naše kulture. Dopustite mi, molim vas, da još kratko zastanem na ovoj točki. Značenje ekologije već je neupitno. Moramo slušati govor prirode i primjereno odgovoriti. Htio bih ipak snažno naglasiti jednu točku, koja je – kako mi se čini – još zapostavljena: Postoji također i ekologija čovjeka. Čovjek također ima prirodu, narav, koju mora poštovati i kojom ne može manipulirati po svojoj volji. Čovjek nije tek samostvarajuća sloboda. Čovjek ne stvara sam sebe. On je duh i volja, ali on je i narav, i njegova je volja prava ako poštuje narav, sluša je i prihvaća sebe onakvim kakav jest, i kao onoga koji nije sebe stvorio. Tako, i samo tako, ostvaruje se istinska ljudska sloboda.”³²

Pitanje napuštanja prirode braka i obitelji također je povezano s reevaluacijom spolnog morala. Prema Post 2, 24 i Isusovoj poruci: „Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što dakle Bog združi, čovjek neka ne rastavlja” (Mk 10,8–9) i trajnom katoličkom nauku, sjedinjujući i prokreativni vid bračnoga čina su neodvojivi. Kada nastane dihotomija između njih (primjerice, s pomoću kontracepcije), nastaje nered, jer se redefinira sama sjedinjujuće-prokreativna narav bračnog čina: potpuno predanje i otvorenost životu. Narav bračnog čina također je redefinirana prakticiranjem spolnosti izvan braka: „Ili zar ne znate: tko uz bludnicu prione, jedno je tijelo? Jer veli se: *Bit će njih dvoje jedno tijelo*” (1 Kor 6,16). Izvan braka „jedno tijelo” ne komunicira sa supružnicima međusobno ono trajno i potpuno predanje njihova braka, nego opet jednu redukciju predanja na jednokratnu emocionalno-tjelesnu povezanost. Zato kao i biljka u vrtu, ljudska spolnost ne može dati onaj svoj pravi plod – iskustvo, koje je Bog ugradio u narav spolnosti, ako se ne njeguje u onim uvjetima koji su joj nužni – bračni vez i otvorenost životu. Mary Eberstadt ističe posljedice koje je na društvo imala redefinicija regulacije poroda, koje je 1968. proročki najavio Pavao VI. u *Humanae Vitae*. „Četiri desetljeća kasnije, ne samo da su predviđanja dokumenta [*Humanae Vitae*] potvrđena empirijskom snagom, nego su one

³² Govor pape Benedikta XVI. prigodom posjeta Bundestagu (22. IX. 2012.), u: <http://www.cbismo.com/index.php?mod=vijest&vijest=886> (30. 9. 2015.)

potvrđene kao malo koja predviđanja ikad napisana.”³³ To samo potvrđuje koliku važnost ima prirodni moralni poredak za ljudsko društvo i čovjekovo blagostanje.

Kod svih tih redefinicija Božjih zapovijedi, koje sa sobom donose „pilule za dan poslije”, proboj „kontracepcijske kulture”, *mainstreamanje* alternativnih zajednica, od kohabitacije, do istospolnih zajednica i poliamorije itd.³⁴, uviđamo da one nisu ostale zatvorene u prakticiranje spolnosti, nego su se počeli mijenjati i drugi čovjekovi odnosi, kao i širi društveni odnosi u kojima on živi svoju bračnu i obiteljsku zajednicu, upravo zbog horizontalne i vertikalne povezanosti obitelji i društva. S obzirom na to da obitelj nije samodostatno „društvo”, utjecaji se višeg društva – običaji, mediji, zakoni itd. – na dobro ili na zlo prelijevaju na obitelj, te ili utvrđuju obitelj u njezinu identitetu ili je još više razgrađuju.

Zato je nezamjenjiva zadaća Crkve u naviještanju Božjeg plana za brak i obitelj, ali i dovođenju ljudi, pogotovo mladih, do triju bitnih iskustava braka i obitelji, kao i pomoć onim bračnim parovima koji ih već žive, kako bi se posijale nove klice obnove društva u skladu s kršćanskom vjerom u budućnosti. Crkva može i treba biti *pomoć* čovjeku u otkrivanju dostojanstva, ljepote i poziva za brak i obitelj. To podrazumijeva napuštanje „redukcionističke teorije” braka, i umjetne kontrole rađanja, koja, ako je prevedena u crkvene krugove, tretira brak kao privatnu stvar supružnika, koja se Crkvu tče samo kod zaručničkog tečaja, sklapanja i proglašenja ništavnosti. Potrebno je razvijati svijest da brak traži potporu čitave kršćanske zajednice, prije svega u stalnom poticanju supružnika na sveti život (usp. 1 Pt 1,16). Rješenja za krizu zapadne civilizacije ne mogu biti drugačija od nasljedovanja evanđelja koje traži obraćenje i osobnu odluku svakog čovjeka za zajedništvom s Kristom. U tom kontekstu, tri bitna iskustva braka i obitelji nezamjenjiva su priprava za evanđelje jer čine čovjeka otvorenim za susret s Bogom.

Ne radi se o aktivizmu i velikim projektima, nego o prihvaćanju odgovornosti da svatko, koliko mu je dano, odgovori na svoj poziv pomoći obitelji, kako bi se obitelj i njezin značaj za čovje-

³³ Mary EBERSTADT, *The Vindication of Humanae Vitae*, u: <http://www.firstthings.com/article/2008/08/002-the-vindication-of-ihumanae-vitaei> (27. I. 2016.)

³⁴ Usp. Nancy Jo SALES, *Tinder and the Dawn of the 'Dating Apocalypse'* (IX. 2015.), u: <http://www.vanityfair.com/culture/2015/08/tinder-hook-up-culture-end-of-dating> (18. VIII. 2015.)

ka i društvo, očuvao za budućnost: „Da više ne budemo nejačad kojom se valovi poigravaju i koje goni svaki vjetar nauka u ovom kockanju ljudskom, u lukavosti što put krči zabludi. Nego, istinujući u ljubavi da poradimo te sve uzraste u Njega, koji je Glava, Krist, od kojega sve Tijelo, usklađeno i povezano svakovrsnim zglobovom zbrinjavanja po djelotvornosti primjerenoj svakomu pojedinom dijelu, promiče svoj rast na sazidivanje u ljubavi” (Ef 4,14–16).

2. PUTOVI OBNOVE DRUŠTVA

Imajući u vidu narav ljudske osobe, ključno je istaknuti njezinu povezanost/ovisnost / solidarnu suradnju s drugim članovima društva koje se *de facto* očituju u predbračnoj i bračnoj ljubavi. Riječ je o različitim iskustvima koja doprinose ostvarivanju pojedinca kroz iskazivanje potrebe za drugima: druženje mladića i djevojke, zaručnička ljubav i priprema za bračni život, a na koncu i sam bračni život u kojem se sjedinjenje kroz uzajamno darivanje / prihvaćanje ostvaruje na najsavršeniji način. Iz istih razloga povratak religijskom, napose katoličkomu moralu, postaje hitna zadaća jer katolički moral u svojim temeljima nosi i uzdiže ono naravno u ljudskom odnosu: dijalog / komunikaciju kroz darivanje i prihvaćanje u ljubavi, koji će se kasnije protezati i na ostale obiteljske zadaće (prokreacija i odgoj djece).

2.1. Iskustvo jedinstva

Kada muškarac i žena ulaze u brak, oni, zapravo, donose odluku da će živjeti *za-jedno*, odnosno da će živjeti zajednički život. Radi se o novoj kvaliteti odnosa u koji se ulazi prijelazom. „Ženidba je vrijeme velike životne preobrazbe (...). Ženidba se doživljava kao obred prijelaza koji unosi novo stanje i novi identitet.”³⁵ Radi se dakle o posebnoj vrsti odnosa, različitoj od drugih, za koji Isus kaže da postoji „od početka”. „Zar niste čitali: ‘Stvoritelj od početka muško i žensko stvori ih i reče: ‘Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo? Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo’”

---

³⁵ Ivica ŽIŽIĆ, Ženidba kao prijelaz, slavlje i život, u: Živo vrelo, (2012.) 5, u: [http://www.hilp.hr/dokumenti/zivo_vrelo/upload/20120613/zivo_vrelo201206131122140.pdf\(30. I. 2015.\)](http://www.hilp.hr/dokumenti/zivo_vrelo/upload/20120613/zivo_vrelo201206131122140.pdf(30. I. 2015.))

(Mt 19 ,4–6). Dakle, te su kvalitete bile poznate od postanka svijeta. Radi se o kvalitetama koje su dostupne naravnom razumu i općeljudskom iskustvu, a Pismo ih stavlja u kontekst Božje riječi: muškarac i žena, koji teže posebnom odnosu jedno s drugim da postanu „jedno tijelo”, stvoreni su riječju Božjom na sliku i priliku Božju za takav odnos. Taj je odnos – jer je ljudski odnos – „veoma dobar” (Post 1, 31), dok su jedinstvo i nerazrješivost njegove temeljne odlike (usp. Mt 10, 9).³⁶

Knjiga Postanka, osim što crpi iz iskustva, zapravo objavljuje teološku istinu o čovjeku koja nadvisuje razinu verifikacije općeljudskim iskustvom. Brak se, dakle, prikazuje kao posebna uzvišena vrsta odnosa koja u sebi nosi objektivnu istinu o čovjeku, ali, kao što ćemo vidjeti, i o Bogu. „Nije li On načinio jedno jedino biće dahom životnim obdareno? A što to jedino biće traži? Božanski naraštaj! Poštuj, dakle, život svoj i ne budi nevjeran ženi svoje mladosti. Jer ja mrzim otpuštanje žena – govori Jahve, Bog Izraelov – i onog koji nevjerom haljine svoje kalja – govori Jahve nad vojskama! Poštujte dakle život svoj, ne budite nevjerni!” (Mal 2, 14–16). *Jedinstvo* (jednost) jest ona kvaliteta koja ovaj odnos dviju osoba, muškarca i žene, čini bračnim odnosom (vezom).

Ovu iskonsku ljudsku potrebu opisuje Post 2, 8–20 u odlomku o *izvornoj čovjekovoj samoći*, „na taj se način krug samoće čovjeka-osobe prekida jer se prvi ‘čovjek’ iz svojega sna budi kao ‘muškarac i žena’”.³⁷ Takav se odnos pokazuje implicitno povezan s izvornom samoćom čovjeka (Adama).³⁸ Knjiga Postanka potvrđuje posvemašnju ovisnost ljudskog bića o odnosima. Uočavamo da se čovjek u odnosu *našao*: Bog mu je prvi prišao (usp. Post 2, 8.15) te ga obdario slobodom i moćima volje i razuma da ga može susresti i odgovoriti mu, dok je istodobno učinio svijet dobroćudnim mjestom za njihov susret. Bog je taj koji u odnosu s čovjekom otkriva čovjeku njegovu narav u koju je upisana istinska čežnja za drugim. Možemo parafrazirati, Bog stvara čovjeka na svoju sliku *da bude*³⁹ muško i žen-

³⁶ Usp. ZKP-1983., kan. 1056.

³⁷ IVAN PAVAO II, *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi I.*, Split, 2012., str. 100.

³⁸ Usp. IVAN PAVAO II, *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi I.*, str. 80–90.

³⁹ Usp. Richard PAVLIĆ, *Muško i žensko stvori ih. Pečat kršćanske antropologije*, u: *Riječki teološki časopis*, 44 (2015.) 2, 324; IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, br. 6.

sko te da bude u posebnom odnosu – braku. Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Mulieris dignitatem* ističe nužnost odnosa za čovjeka: „Svaki je pojedinac stvoren na sliku Božju (...) Čitamo da čovjek ne može postojati ‘sam’ (usp. Post 2,18); on može jedino postojati kao ‘jedinstvo dvojih’, i stoga *u odnosu s drugom ljudskom osobom*.“⁴⁰

Odlomak Post 2, 8–20 o izvornoj čovjekovoj samoći otkriva poveznicu između odnosa i jedinstva. Odnos zapravo *jest* jedinstvo.⁴¹ Čovjek koji je u odnosu u jedinstvu je s drugim, i to s osobom, kao što pokazuje Post 2, 23–25.⁴² Kada Bog stavlja čovjeka u odnos s drugim stvorenjima ili „partikularnostima“ neba i zemlje, čovjek tada otkriva svoju posebnost u odnosu na sve to mnoštvo, kao onaj koji ga nadilazi: (...) „Tada Jahve, Bog, načini od zemlje sve životinje u polju i sve ptice u zraku i *predvede ih čovjeku* da vidi kako će koju nazvati. No čovjeku se ne nađe pomoć kao što je on” (Post 2, 19–20). Iako mu je od Boga dan poseban odnos (vlast) nad svim stvorenjem (Post 1, 28–29), taj odnos, zapravo, otkriva ontološku razliku⁴³ čovjeka i ostalog stvorenja: „Ne nađe se *pomoć* kao što je on.” Odnosno, u relaciji sa stvorenjem Adam otkriva da mu stvorenje ne može biti „pomoć”. Sa stvorenjem se ne može uspostaviti onaj i onakav odnos koji je sadržan u riječi koja označava stvarnost „pomoći” (hebr. ‘ezer). „*Ezer* u Bibliji označava pomoć koja dolazi od Boga (usp. Ps 33, 20; 46, 2–6). Sam je Bog zapravo čovjeku pomoć, a sam izraz ima zato poetičko značenje, on uključuje Božju pomoć: žena je Božja pomoć čovjeku. Drugi izraz, *kao što je on*, u odnosu na čovjeka ima značenje: nasuprot njemu, njemu slično. Pomoć dakle koja je čovjeku slična, recipročna, dijaloška.“⁴⁴

U svjetlu navedenog svetopisamskog odlomka upoznajemo da su osobe *komplementarne* jedna drugoj u svojem ostvarenju onoga „biti čovjek” te se u tome međusobno nadopunjuju i, kao što ćemo vidjeti, prožimaju. „Smisao žene, već u samom činu

⁴⁰ IVAN PAVAO II., *Mulieris Dignitatem – Dostojanstvo žene. Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine* (15. VIII. 1988.), br. 7, u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19880815_mulieris-dignitatem.html (30. IX. 2015.)

⁴¹ Usp. Joseph RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Uvod u kršćanstvo*, Zagreb, 2007, str. 175.

⁴² IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, br. 7.

⁴³ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih*, br. 80–86.

⁴⁴ R. PAVLIĆ, *Muško i žensko stvori ih*, str. 327.

njezina stvaranja, ukazuje na uzajamnost i komplementarnost: Njemu je ona puno više. Biće koje izranja iz muškarčeva sna građeno je od boljega materijala. Umjesto zemlje od koje je načinjen muškarac, Bog je za stvaranje ženskoga bića uzeo dio samoga čovjeka, i od toga čovječjega materijala načinio mu ženu. (...) 'Rebro' iz kojeg je stvoreno biće iz dubokog čovjekova sna znači da mu je to biće životno potrebno, nenadomjestivo, njemu ravno i jednakovrijedno."⁴⁵ Iz ovoga možemo naslutiti da jedinstvo postoji između dviju ili više osoba kada one omogućuju ili *pomažu* da uistinu *budu* osobe. Tek kada je uspostavljen *određeni* odnos s Bogom i s Evom, uspostavljeno je i jedinstvo.

Čovjek dakle teži zajednici da može ostvariti svoj poziv „biti čovjek”. Gledano iz kuta kršćanske antropologije, „kršćanska objava prepoznaje dva specifična puta realizacije poziva ljudske osobe u svojoj cjelokupnosti, na ljubav: ženidba i djevičanstvo ili celibat. Obje su, u svojoj ispravnoj formi, ostvarenje najdublje istine o čovjeku, o njegovu bivanju stvorenim 'na sliku Božju'.”⁴⁶ Post 2, 18 implicira „pomoć” ('ezer) kao izraz koji označuje komplementarni odnos muškarca i žene. Jedinstvo uvijek u sebi nosi komplementarnost, što znači da ono uključuje više osoba da na određeni način sudjeluju u ostvarenju zajednice, uvijek preko „pomoći”. Različite vrste zajednica traže različite oblike komplementarnosti osoba kako bi se ostvarila svrha onoga što čini „biti jedno” (usp. Iv 17) te partikularne zajednice. Ipak, ono što ujedinjuje sve različite putove komplementarnosti upravo je odnos *osoba*, između Ja i Ti (Buber). Iskustvo Adama u Post 2, 23 pokazuje da Ja *treba* Ti kako bi u potpunosti „postalo” Ja i ostvarilo svoju svrhu⁴⁷.

Ako se vratimo teoriji Mary Eberstadt, možemo reći da su brak i obitelj ona zajednica osoba koja na povlašten i uzvišen način omogućuju čovjeku da ostvari svoju svrhu: biti jedno s Bogom i bližnjima. Knjiga Postanka u 2, 18–25 nagoviješta da je upravo to smisao bračne zajednice: iz samoće (ne-pomoći) prijeći Božjom intervencijom u stanje odnosa (zajedništva), radosti i blagoslova. U tome kontekstu i u kontekstu svega što je rečeno o posebnoj naravi odnosa koji dovode do jedinstva, a ostva-

⁴⁵ Pero VIDOVIĆ, U početku stvori Bog... obitelj (Post 1, 1.27s). Biti ili ne biti obitelj znači biti ili ne biti života i samoga svijeta, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.), br. 2, str. 230.

⁴⁶ IVAN PAVAO II., *FC*, br. 43.

⁴⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih*, str. 104–108.

ruju se u ljubavi, treba promatrati teoriju Eberstadtove po kojoj brak i obitelj približavaju religioznosti (crkvenosti), posljedično tomu i Bogu. Tu njezinu tvrdnju, koju ona pronalazi u istraživanjima i zapažanjima drugih autora, možemo teološki interpretirati tako da čovjek po svom postojanju u braku nasljeđuje Boga koji je tvorac braka⁴⁸, tako što živi u vrsti odnosa koji je stvoren na Božju sliku. Iako sve jest u odnosu i iako su ljudi u odnosima jer je tako sazdana njihova narav, bračni odnos na poseban je način povezan s Bogom, što nam pomaže razumjeti teološki termin *perihoreze*.

200

Perihoreza (grč. *perihoresis*) jest termin koji označava 'prebivanje' jedne osobe u drugoj, misleći ponajprije na odnose božanskih osoba Presvetog Trojstva. Termin ističe da se božanske osobe Trojstva toliko ljube i predaju jedna drugoj, da se međusobno prožimaju i čine savršeno Jedno. „Na principu trinitarne perihoreze predanja božanskih osoba čovjeku je darovana spolnost kako bi i tjelesno bio znak Presvetoga Trojstva, u smislu samopredanja i samoumiranja za drugoga (drugu osobu) kako bi postalo treće (treća osoba). Perihoreza predanja jest istinsko traženje sebe u drugome i drugoga u sebi, te je temelj za izgrađivanje zajedništva, doživljavanje sebe kao jedinstvenoga tek u prihvaćanju drugoga. Preduvjet za to doživljavanje sebe kao nečeg jedinstvenoga jest, svakako, različitost, jer se u istosti (egalitarizmu) nitko ne bi mogao smatrati jedinstvenim.”⁴⁹ Ovdje opet primjećujemo da je ljubav mjera predanja, prožimanja, jedinstva. Ako analogijom prenesemo trinitarne perihoretske odnose na ljudske odnose, konkretnije na brak i obitelj, mogli bismo reći da bračni drugovi i članovi obitelji po ljubavi prebivaju međusobno u životima jedni drugih te se stoga njihovi životi prožimaju, do te mjere da oni kao da žive jedan život. „Biti” u takvim obiteljskim odnosima znači biti u vrsti odnosa koji je stvoren na sliku unutartrajstvenih odnosa. Upravo je to razlog da iskustvo jedinstva dovodi članove braka i obitelji bliže Bogu jer su oni po samoj naravi tih odnosa više otvoreni i iznutra usmjereni, pojedinačno i zajedno, na one odnose po čijem su uzoru utemeljeni.

---

⁴⁸ Usp. GS, br. 48.

⁴⁹ Marija PEHAR – Matej PETRIĆ, Elementi perihoretske antropologije u Isusovoj velikosvećeničkoj molitvi. Filološko-teološka analiza i humanistički odjek u postmodernoj, u: *Bogoslovska smotra*, 84 (2014.), br. 1, str. 58.

2.2. Iskustvo rođenja novog života

Prema Mary Eberstadt, rođenje djeteta vjerojatno je najtranscendentnije iskustvo koje će neka osoba doživjeti u svom životu. I zaista, sam je Isus vezao ili poistovjećivao primanje djeteta uz primanje njega, odnosno primanje onoga koji ga je poslao: „I uzme dijete, postavi ga posred njih, zagrlji ga i reče im: ‘Tko god jedno ovakvo dijete primi u moje ime, mene prima. A tko mene prima, ne prima mene, nego onoga koji mene posla’” (Mk 9, 36–37). I kod proroka Zaharije (Zah 8, 6) djeca označavaju više od njih samih jer su „znak i slika otkupljenih”⁵⁰, dok u Post 12, 2 označavaju Božje veliko obećanje Abrahamu⁵¹. Očito je da su djeca po svojoj naravi simbol blagoslova, budućnosti, eshatona koji dolazi, Božjeg kraljevstva: „Dijete nam se rodilo, sina dobismo” (Iz 9, 5). S obzirom na potpunu ovisnost o roditeljima i okolini, ona zapravo neposredno znače prisutnost života koji se ili prima ili odbacuje, a s njime se ili prima ili odbacuje sam Bog, „ljubitelja života” (Mudr 11, 26). Dijete je „mač razdjelni” koji od čovjeka uvijek traži onu temeljnu opredijeljenost⁵² za Boga ili protiv njega i njegove ljubavi za stvorenje. Zato je ono Božji glasnik: „Tko god jedno ovako dijete primi u moje ime, mene prima” (Mk 9, 37).

Stoga je obitelj, koja u sebi nosi novi život, *Radosna vijest za svijet*.⁵³ Muž i žena, po svojim su ulogama oca i majke, misionari i svjedoci ljubavi. U tom svjetlu temeljne opredijeljenosti i značenja obitelji za djecu treba promatrati i „dobro djece” (*bonum prolis*), koje je u povijesti teologije imalo primat kao svrha braka. Ono bi taj primat trebalo imati i dalje jer kao teološka istina odražava istinu o djeci i odnosu majke i oca prema njima.

Dolazak djeteta na svijet po bračnoj ljubavi svjedoči također temeljnu istinu o braku, koja brak dovodi u fundamentalnu povezanost s Božjim otajstvom: „Bračna ljubav po svojoj najintimnijoj strukturi ne može se zatvoriti u samu sebe tako da se ona sva iscrpi u uzajamnom darivanju dviju osoba.”⁵⁴ Djeca su,

⁵⁰ N. HOHNJEC, *Obitelj i njezine generacije. Prilog biblijskoj antropologiji*, str. 8.

⁵¹ Usp. N. HOHNJEC, *Obitelj i njezine generacije. Prilog biblijskoj antropologiji*, str. 7.

⁵² Usp. IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor – Sjaj istine. Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve* (6. VIII. 1993.), Zagreb, 2008., br. 70. (dalje: VS).

⁵³ Usp. IVAN PAVAO II., *Obračanje 4. svjetskom susretu obitelji* (25. I. 2003.), u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030125_family-manila.html (30. 9. 2015.)

⁵⁴ Ivan FUČEK, *Bračna ljubav*, Zagreb, 1974., str. 16.

kao plod supružničke ljubavi, vidljiv znak usmjerenja te ljubavi i svjedočanstvo da bračni odnos nadilazi same supružnike te se izlijeva u novi život. Takvo svojstvo nema ni jedan drugi odnos između ljudi. Potpuno sjedinjenje muške i ženske osobe u bračnom činu, kao vrhunac perihoretskog jedinstva, uključuje u sebe Božji čin stvaranja potpuno novoga, zasebnog života.

Primanjem u ruke malog djeteta supružnici, zapravo, primaju krunu svojega braka.⁵⁵ Kao što je sve u braku usmjereno prema rođenom djetetu, počevši od samog obreda vjenčanja⁵⁶, tako je i cijelo stvaranje usmjereno prema stvaranju čovjeka, kruni stvorenja. Muž i žena, ikona Božja, bivajući po svojem majčinstvu i očinstvu kao Bog, oni, zapravo, žive životom kao Bog. Teško je i pojmiti da nakon cijeloga stvaralačkog procesa, koji uključuje duhovnu, fizičku i duševnu dimenziju muža i žene, njih dvoje ne bi bili promijenjeni (preobraženi) više na sliku Božju, a pogotovo kada tu sliku ugledaju u malom djetetu te vide plod procesa nastanka novog života (usp. Lk 39,45).

Kod uspostave jedinstva supružnika, brak čini i dodjeljuje svojim članovima – muškarcu i ženi – potpuno nove *uloge* „muža” i „žene”, koje izvan braka i u bilo kojoj drugoj okolnosti ne bi imali. Brak je ontološki jedno potpuno novo stanje bivanja za čovjeka. „Krist je taj koji daje jedno drugome [mužu i ženi] da oblikuju ‘samo jedno tijelo’. Novi *bitak* tako oblikovan od dva krštenika, sada povezana brakom ‘u Gospodinu’, u istom je Gospodinu (1 Kor 7, 39) ‘novo stvorenje’ intimno i organski povezano s Kristom.”⁵⁷ Uloge u bračnom odnosu supružnika prepoznaje i kršćanska vjera: „Dar sakramenta [braka] jest u isto vrijeme *poziv* i zapovijed za kršćanske supružnike, da ostanu vjerni jedan drugome zauvijek, onkraj svake kušnje i poteškoće, u velikodušnoj poslušnosti volji Gospodina: ‘Što Bog združi, čovjek neka ne rastavlja.’”⁵⁸

Iz svega navedenog da se zaključiti da Bog želi biti s čovjekom, prebivati u čovjeku, ali traži odnos potpuna predanja (usp. Pnz 6, 4–9). Zajedništvo između Boga i čovjeka ne može se ostvariti drugačije osim potpunim predanjem. Stoga predanje muža

---

⁵⁵ Usp. GS, br. 50.

⁵⁶ Prema tekstu privole: „Jeste li spremni s ljubavlju od Boga primiti djecu i odgajati ih po zakonu Krista i njegove Crkve?”, u: *Red slavljenja ženidbe*, Zagreb, 1997., br. 60.

⁵⁷ I. FUČEK, *Bračna ljubav*, str. 41.

⁵⁸ IVAN PAVAO II., *FC*, br. 62.

ženi i žene mužu, koje vodi jedinstvu i rođenju novog života, otvara čovjeka za susret s Bogom. „Kad se dvoje velikodušno primaju i kad se žele izgraditi jedno po uzoru na drugoga, izmjenjujući pri tom osobna bogatstva, u svojoj najdubljoj dubini oni osjećaju neuklonjivu težnju da u svojoj ljubavi izraze život sličan njihovom životu, koji će biti sposoban da za neko vrijeme produži njihovo sjedinjenje i koji će biti očita ili vidljiva točka njihova susreta u ljubavi.”⁵⁹ Stoga je iskustvo sjedinjenja neodvojivo povezano s iskustvom rođenja djeteta: „Čovjek pozna svoju ženu Evu, a ona začne i rodi Kajina, pa reče: ‘Muško sam čedo stekla pomoću Jahve!’” (Post 4, 1). Spoznati (hebr. *jd'*) znači ‘konkretno to doživjeti’.⁶⁰ U bračnom sjedinjenju muž i žena iskuse svoje biti muškarac i biti žena, čime se onda muškost i ženskost u samom tom činu, po začecu, pretvara u biti „otac” i „biti majka”. Po tom „prijelazu” iskustva, ostvaruje se nasljedovanje Božje zapovijedi, tj. moći dane čovjeku: „Plodite se i množite, napunite zemlju” (Post 1, 28).

Već na prvim stranicama Biblije uočavamo da Adam slavi one fundamentalne ljudske vrijednosti koje ga povezuju s Bogom (usp. Post 2, 23). Kada susreće Evu klikće: „Gle, evo...!” čime u slavlju očituje svoju dijalošku i relacijsku narav, ali i stav prihvaćanja drugoga kao dara. Upravo je ta otvorenost drugome – objektivnoj, darovanoj stvarnosti, ono što čovjeka čini da slavi, ono je razlog njegova slavlja jer nalazeći drugoga, nalazi i sama sebe. Kako to objašnjava Joseph Pieper: „Što je onda potrebno da bi se slavilo slavlje? Očito više od dana bez posla. Ovaj uvjet uključuje ljudsku spremnost prihvaćanja konačne istine, bez obzira na zagonetke svijeta, čak i kad je istina viđena kroz veo naših suza; ona uključuje čovječju svjesnost bivanja u harmoniji s tim temeljnim realnostima i okruženosti njima. Izraziti takvo prihvaćanje, takvu harmoniju, takvo jedinstvo ne-svakidašnjim načinima – to se zove od pamtivijeka: slaviti slavlje.”⁶¹ Drugim riječima, slavlje ima javni karakter u kojem svi mogu sudjelovati, a pretpostavlja međusobnu pretpovezanost njegovih dionika u dijeljenju temeljnih vrijednosti.

⁵⁹ I. FUČEK, *Bračna ljubav*, str. 17.

⁶⁰ Jean CARBON – Albert VANHOYE, Spoznati, u: *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1993., str. 1243.

⁶¹ Joseph PIEPER, *Only the Lover Sings. Art and Contemplation*, San Francisco, 1990., str. 26.

Takva slavljenička komponenta života, osim u obrednim događajima, izražava se u umjetnosti, te s njome tvori kulturu. Čovjek stvara umjetnost kako bi u materiji izrazio svoj slavljenički odgovor na vrijednosti. Naime, kroz tjelesno sjedinjenje s drugom osobom i rođenjem djeteta čovjek izlazi iz sama sebe otvarajući se kako bi stvorio nove vrijednosti. Materija, preoblikovana ljudskim radom, postaje „spomenik slavlja”, čiji je cilj biti simbolom komunikacije i doprijeti dublje od riječi. U tom smislu je Eberstadtino spominjanje Michelangela i Rafaela iznimno važno za temu iskustava braka i obitelji. Djela su ovih umjetnika, kao i čitava renesansna umjetnost, u nastavku srednjovjekovne umjetnosti ostavila dubok trag na europsku kulturu i civilizaciju te su prenijela iskustvo umjetnika na buduće generacije.

Spomenici slavlja koje je čovjek uspostavio, ne samo što su izraz njegova duha i naravi, nego također doprinose stvaranju jednog prostora kulture – „kulture ljubavi”⁶², koja čini da čovjek više bude u zajednici⁶³ i na specifičan način nasljeđuje zapovijed vladanja nad zemljom⁶⁴. U odnosu na rođenje djeteta ili sklapanje braka, čovjek u svojem odgovoru na te događaje stvara umjetnost (slike, ukrase, ozračje, raspored vremena...), upravo kako bi cjelokupno okruženje uredio i uskladio po toj novoj stvarnosti (daru) koja ga je zahvatila. Ti i takvi događaji omogućuju da čovjek u slavljeničkom odgovoru objektivizira ono što je iskusio uključujući u svoj odgovor i cijelu zajednicu, ali i da izrazi u umjetnosti kao trajnom spomeniku svojega iskustva. Umjetnički izrazi ovih bitnih aspekata obiteljskog života tako omogućuju da se samo iskustvo doživi u nekim drugim životnim okolnostima i na druge načine, ovisno o tome gdje se umjetnost susreće, a koja s pomoću svojih simbola komunicira s vrijednostima koje su bile doživljene. Tako je umjetnost neka vrsta općeg podsjetnika na doživljeno iskustvo i istodobno svjetionik prema vrijednostima koje ga čine.

Umjetničko izražavanje, kao i samo slavlje, na sebi svojstven način otkriva da sve stvoreno može čovjeku poslužiti kako bi napredovao na putu jedinstva i putu veće odgovornosti prema onima koji su mu povjereni. Upravo zbog *brige* da još više

---

⁶² IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, br. 13.

⁶³ Usp. IVAN PAVAO II., *Address to UNESCO* (2. VI. 1980.), u: <http://inters.org/John-Paul-II-UNESCO-Culture> (30. IX. 2015.)

⁶⁴ Usp. Ivica ČATIĆ, *Načinimo čovjeka...* (Post 1, 26). Antropološki naglasci u Post 1, 1–2,4a, u: *Diacovensia*, 19 (2011.), 2, str. 189.

postigne svoju svrhu, sve stvoreno može biti pretvoreno u sredstvo koje doprinosi njezinu postizanju. Stvorenje, koje bračni par dobiva od Boga, treba stoga promatrati ne samo kao nešto nužno za život, nego također kao talent kojim se treba koristiti (usp. Mt 25, 14–30) kako bi se postigla čovjekova konačna svrha: biti jedno s Bogom i bližnjima.

2.3. Iskustvo odgovornosti

Kao kod iskustva jedinstva u međusobnom prožimanju dva života (muškarac i žena) i iskustva dolaska novog života u bračnoj ljubavi, vidimo da i iskustvo odgovornosti čovjekov duh priprema ili otvara za susret s Bogom. Iskustvo jedinstva u obitelji, rođenje novog života, te iskustvo međusobne odgovornosti i pomoći supružnika, roditelja i djece jednih drugima, kao iskustva onoga *biti* čovjek čine „organsku cjelinu” s božanskom naravi u osobi Isusa Krista, po hipostatskom sjedinjenju. Ono što je Bog zamislilo od početka, što je bilo „sakriveno” (usp. 1 Kor 2, 17), Bog je sad učinio „vidljivim”, dostupnim: „Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrismo i ruke naše opipaše o Riječi, Životu – da, Život se očitova, i vidjeli smo i svjedočimo, i navješćujemo vam Život vječni, koji bijaše kod Oca i očitova se nama – što smo vidjeli i čuli, navješćujemo i vama da i vi imate zajedništvo s nama” (1 Iv 1, 1–3).

Možda je najupečatljivija svakidašnja situacija koja karakterizira svaku obitelj križ, u kontekstu onog Pavlova poticaja: „Nosite bremena jedni drugih!” (Gal 6, 2). Perihoretski život bremenit je život, gdje oni koji su „jaki”, roditelji, trebaju nositi slabost slabih – djece (usp. Rim 15, 1). Bog je odrastanje i pedagogiju sazrijevanja osobe vezao uz ovisnost o drugome, o autoritetu i vodstvu. U vršenju odgovornosti uloge muža i žene, oca i majke, dobivaju svoje najkonkretnije izraze. Njihova je odgovornost usmjerena prema potpunoj dobrobiti i odrastanju njihove djece i međusobnoj pomoći u ostvarenju spasenja. Breme koje kršćanski supružnici nose tada je lako jer vodi do konačnog cilja: ostvarenju jedinstva između Boga i ljudi, a posljedično i među ljudima. Tako je Isus svojom zapovijedi o svakidašnjem nošenju križa (usp. Lk 9, 23) posvetio obiteljski križ i učinio ga „slatkim iskustvom” svoga nasljedovanja. Po tome iskustvu križa ostvaruje se sjedinjenje Isusa i vjernika.

Vršenje odgovornosti, međutim, pretpostavlja određenu vrstu autoriteta nad povjerenim osobama, a ono proizlazi iz Božje

zapovijed danu u trenutku stvaranja: „I blagoslovi ih Bog i reče im: ‘Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!’” (Post 1, 28). Najprije, u zapovijedi se ističe univerzalna odgovornost za sve stvoreno, što neminovno uključuje i to da je svaki čovjek odgovoran i za drugoga čovjeka.⁶⁵ „Gdje ti je brat tvoj?” (Post 4, 9). Dan mu je autoritet da bude odgovoran za dobro drugoga u služenju. Dakle, ne proizvoljno nego kao dužnost. Ono potvrđuje i Ivan Pavao II. kada kaže: „Mi smo uistinu za sve odgovorni.”⁶⁶ Tako se otkriva sama narav i svrha autoriteta, kao trajne obaveze za drugoga i druge, koja proizlazi iz sličnosti s Bogom, s Božjim odnosom prema stvorenju. „Ostvarivanje zajednice [osoba] i zajedničkog djela, koje uključuje sudjelovanje svih, zahtijeva princip rada, pretpostavlja *funkciju autoriteta*. (...) Autoritet je određen samim svojim temeljem, nje ga treba shvatiti i prihvatiti kao služenje.”⁶⁷ Obveza je odgovornosti, dakle, izraz ljubavi koji od člana svakog odnosa zahtijeva ljudsko dostojanstvo.

Preuzimanje odgovornosti neodvojivo je od samih odnosa među ljudima. Ako po odnosima čovjek više postaje ono što jest, onda autoritet u tim odnosima osigurava da postizanje toga cilja (biti čovjek) ne bude samo pitanje ljudske volje (htijenja koje je nestalno), nego i zapovijedi: „Ovo je moja zapovijed: ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio” (Iv 15, 12). S obzirom na to da je Bog izvor svakog autoriteta (usp. Rim 13, 1), čovjek po svojoj sličnosti s Bogom ima autoritet nad Božjim djelom kako bi se ispunilo ono dovršenje svega koje je Bog započeo, a Krist dovršio. O autoritetu ovisi funkcioniranje cjelokupnog tijela (usp. Mt 26, 31).

Prema tome, svaki čovjek ima obvezu preuzeti odgovornost za drugoga čovjeka ovisno o potrebi. To pogotovo vrijedi kada je riječ o specifičnoj ulozi koja sa sobom nosi funkciju autoriteta. U tom smislu iznimno je važno iznova pozitivno vrednovati značenja „muža” i „žene”, „oca” i „majke”. Biti muškarac i žena, suprug i supruga, otac i majka, fundamentalni je poziv onoga „biti čovjek”,

⁶⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium Vitae – Evandjelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života* (25. III. 1995.), Zagreb, 2003.

⁶⁶ IVAN PAVAO II., *Sollicitudo Rei Socialis – Socijalna skrb* (30. X. 1987.), Zagreb, 1998., br. 38.

⁶⁷ Marin SRAKIĆ, *Savjest i autoritet u Crkvi*, u: *Bogoslovska smotra*, 47 (1977.), br. 2-3, str. 236.

tj. po tim se ulogama najjasnije prepoznaje tko je čovjek, u što je uključena i odgovornost za drugoga.⁶⁸

Kroz prizmu odgovornosti koja se očituje u služenju možemo promatrati i nerazrješivost bračnog saveza. Kada izriču svoju privolu, supružnici se povjeravaju autoritetu jednog drugomu „dok ih smrt ne rastavi”. „U poniznosti jedni druge smatrajte višima od sebe” (Fil 2, 3). Po bračnoj privoli oni jedno drugomu obećaju da će si međusobno do kraja služiti kao muž i žena. Nerazrješivost tako nije neko pasivno svojstvo koje karakterizira odnos supružnika, nego nerazrješiva stalna dužnost. Iz dužnosti odgovornosti i predanja za drugoga, koje je srž braka, proizlazi nerazrješivost. Iskustvo te nerazrješive dužnosti prožima svaki dan kršćanske supružnike kada nose bremena jedan drugoga, a pogotovo je učvršćuju djeca. Radi se dakle o objektivnom iskustvu koje dolazi iznutra.

Posebna odgovornost bračnih drugova očituje se i u njihovu pravu i dužnosti da odgajaju svoju djecu. „Kršćanski roditelji imaju ne samo naravno pravo odgajati, nego još i nadnaravno pravo i milost. Sakramentom ženidbe dobivaju bračni drugovi pravo i milosti da rađaju i odgajaju djecu. U pravu djecu roditi ima i pravo i dužnost rođenu djecu i odgojiti. Svrha je, naime, kršćanskomu braku množiti kraljevstvo Božje novim članovima. To se ne može postići bez odgoja. Zato bračni drugovi sakramentom ženidbe dobivaju pravo i dužnost odgajati kao i za to sve potrebne milosti. (...) Uopće je odgajanje religijska funkcija. Jer kako bi inače smio čovjek utjecati na drugog čovjeka, ako nije za to ovlašten od onoga, koji ima apsolutno pravo i vlast nad čovjekom, svojim stvorom.”⁶⁹ Dakle, po ulasku u brak supružnici dobivaju „mandat” od Boga da odgajaju svoju djecu koja su plod njihove ljubavi.

Osim što se očituje kao poziv, odgoj je djece i služba Crkve kojom je taj poziv zadobio posebno mjesto unutar povijesti spasenja, te je supružnike pritjelovio službi Krista Otkupitelja. „Sakramentom ženidbe odgojno je poslanje uzdignuto na dostojanstvo i poziv prave službe Crkve u služenju izgradnji njezinih članova. Ta odgojna služba kršćanskih roditelja tako je velika i lijepa da se sveti Toma ne ustručava usporediti je sa službom svećenika:

⁶⁸ Usp. ZAJEDNIČKA POSLANICA KATOLIČKOG EPISKOPATA, *O kršćanskoj ženidbi*, str. 19.

⁶⁹ Bogoljub STRIŽIĆ, *Odgoj i obitelj*, u: *Obnovljeni život*, 20 (1939.), br. 5–6, str. 305, 307.

Neki duhovni život razvijaju i podržavaju službom koja je jedino duhovna, i to spada na sakrament reda; drugi to čine za tjelesni i duhovni život, i to biva sakramentom ženidbe, u kojem se muž i žena sjedinjuju da rode djecu i odgoje ih za štovanje Boga.⁷⁰

ZAKLJUČAK

Tri bitna iskustva obiteljskog života – iskustvo jedinstva, rođenja djeteta i odgovornosti – sastavnica su onoga biti čovjek, *conditio humana*. Postoji unutrašnja poveznica između tih iskustava koja se proživljavaju u zajedništvu braka i obitelji, i Trojedinoga Boga, odnosno kršćanske religije. Američka znanstvenica Mary Eberstadt ukazala je sociološkim i demografskim istraživanjima da je ta poveznica mjerljiva u društvenim znanostima. Iz svega toga proizlazi da su obitelj i religija međuovisne te opstanak jedne bitno ovisi o opstanku druge, poput dvostruke spirale DNK, kako svjedoči povijest. Teološkom analizom možemo ustvrditi da tri navedena bitna iskustva bračnog i obiteljskog života imaju temelj u čovjekovoj naravi i stvorenosti na sliku Božju, te se očituju u određenoj vrsti odnosa i djelovanja koji uspostavljaju i čine bračnu i obiteljsku zajednicu, a posljedično utječu i na povezivanje svih članova ljudskoga društva kroz odgoj savjesti.

U suvremenom svijetu ovi su putovi koji promiču vrijednosti jedinstva, rođenja novoga života te bračnu i obiteljsku odgovornost pod velikim upitnikom jer se nastoji redefinirati ljudska društvena narav i narav Božjih zapovijedi koji su ih utemeljili. Takva redefinicija i djelovanje po „izmijenjenim zapovijedima”, „predajama ljudskim” (Mk 7, 8) zasigurno ne samo da donosi izostanak iskustva, nego u grijehu i pobunu protiv Boga i društva. Osim što sve veća praksa zakonskog redefiniranja institucije braka, promoviranje kontracepcije i rodne ideologije danas nanosi štetu kulturi braka i obitelji, ona dovodi u opasnost prijenos bitnih vrijednosti ljudske osobe, uključujući i spoznaju o transcendentnoj naravi čovjeka, ali i društvo budućnosti.

Stoga je danas za Crkvu iznimno važno prepoznati društveni značaj braka i obitelji za čovjeka i suvremene probleme koji je pritišću kao *znak vremena* te usmjeriti svoje snage u naviještanje istine o braku i obitelji. Jedna je od glavnih pastoralnih zadaća Crkve dovoditi ljude u kontakt s autentičnim i naravnim ljudskim

---

⁷⁰ IAN PAO II., *FC*, br. 8.

iskustvima koje stječe u braku i obiteljskom okruženju. Tek će se po tim iskustvima moći dogoditi ona obnova čovjeka i time društva iznutra, koja će donijeti plod u svoje vrijeme (Ps 1, 3).

REFLECTION OF MARY EBERSTADT ABOUT THE FAMILY
AS A KEY FACTOR IN SPIRITUAL AND MORAL RENEWAL
OF SOCIETY

Summary

After the introduction, the article talk of American scientist Mary Eberstadt and her thinking about family and marrying in the rejuvenation of society as a whole. Above all, the family is being treated and presented to the family in the face of secularization challenges, mostly based on the book *How The West Really Lost God: A New Theory of Secularization*. From a sociological and demographic point of view, the relationship between family and family life follows. The second part of the paper deals with the ways of renewal of society through experience of unity, experience of new life, and experience of responsibility. The conclusion is that these are three important experiences of family life, and within them there is an inner link, and they are experiencing in the cancer and the family and God or Christianity as a religion.

Keywords: *Mary Eberstadt; marriage; family; birth; community; responsibility; society.*